

דור המבוגרים והשניים האחרים את דור הצעירים. ארבעתם מציגים בתערוכה המשותפת "פרט ובכלל" במכללת ויצו, ולכולם מוטו מרכזי אחד: התבטלותו של הפרט בפני הכלל. לעמי ואלך, מריון פוקס, הילה בן ארי ויואב שביט נמאס מהסיסמאות

הילה שקולניק

צילום של גרעין תנועת נוער מצי'לה, נשים בקרקס, מזוודות שונות ומקרט עשוי מהצמח סידה קוצנית. כביכול לא ניתן למצוא קשר בין הרברים, אבל זה בכל זאת קורה. כמו במטה קסם תערוכה קבוצתית טובה יכולה להפוך את הלא קשור להגיני, את הרחוק להכרחי ואת הרעיון המקורי לתזה מגומקת. ארבעה אמנים מציגים פה, מייצגים שני דורות, צעירים ומבוגרים וסליחה מעמי ואלך, הנכלל בקרב הבוגרים. ארבע פרקטיקות שונות של עבודה: צילום הנראה כציור, ציור הנראה כצילום, מכנה סבוך וסגור ומיצב אווריי רי ומרתון. ומעל לכל מרחפת השאלה, מה בין הפרט לכלל בישראל של שנת 2003?

כבר כמה שנים שאני מלווה את פרויקט האוצרות של מכללת ויצו לעיצוב. האמת שהמילה מלווה מטעה מעט. הם אוצרים, כלומר בוחרים נושא, מתפשים אמנים, חוקרים, כותבים טקסט ומציבים בחלל, ואני באה, רואה ומחווה רעה. הם עוברים על הפי רויקט כמה חודשים, אני תורמת לעניין בערך שתיים וארבע אם נכלול נסיעות ושיחות טלפון מקדימות, שבע אם נחשב גם זמן כתיבה ושיחה עם העורך לגבי הבריות שונות. באופן כללי ניתן להגיד שהם עוברים קשה ואני פחות. הפעם החלטתי לחרוג ממ' נהגי ולהקדיש הרבה יותר זמן, ובאופן טבעי גם יותר מילים, כך שהפרויקט יסוכם לא כביקורת אלא ככתבה מקיפה. הסיבות לכך הן קודם כל כי מגיע להם ובעיקר למרכזת הפרויקט, ענת גטי (יוז), וכן בגלל שהנושא, היחיד מול החברה, נושא שהוא רלוונטי תמיד, נרמה הפעם מטקין מתמיד.

ומילה נוספת לפני שמתחילים: אין הרבה מקומות בחיפה ובי סביבה שבאים אליהם בידועה שגם אם התערוכה לא תהיה בריוק כוס התה שלנו, היא תהיה רצינית, מעמיקה ובעלת ערך לצופה. אחי המקומות הללו היה פרימירה, שתמיד היתה בו רע ננות של אומנות עכשווית, אף אם לא תמיד הבררנית ביותר, ולפחות ניכרה בו מידה של רצינות, השתרלות ולא מעט כש רון. מקום נוסף הוא פרויקט האוצרות של ויצו, שאתה אף פעם

לא עומד נבוכ מולו ולא מבין מדוע לעזאזל נגרדת עד אליו. זהו, עד כאן מילות הקרמה על למה לכתוב, עכשיו נתחיל גם לנסות להצדיק את העניין והקריטי.

סרט מתח

ארבעה אמנים מציגים בתערוכה עמי ואלך ומריון פוקס, להלן הבוגרים, הילה בן ארי ויואב שביט, להלן הצעירים. כשיחה עימם נחשי פים לאט לאט הקשרים של כל אחד מהם לנושא העל של התערוכה – "פרט ובכלל", המתח בין היחיד לקבוצה בזהות הישראלית." מה שרנאה בדתחלה כסיסמה המצטרפת להכרזות הגרולות כמו "פוסט ציונות", "כלכלה חרישה" ועוד, נפרט עד מרהה לפרטים והופך להיות מאוד ארי שי, קרוב ונוגע. אולי כי שלושה מתוך ארבעת האמנים הם בני קיבוץ בדוזה ובעבר האחרון רגיש מאוד וגם ציניקל לא קטן.

גסניו אומרת שהפאנאטה היתה לברוק אמנים שגרלו בשנות הח' מישים והשישים, מול כאלו שגרלו בשנות השבעים והשמונים, וכי צר זה מתבטא באומנות. "השאלה של מתח בין יחיד לקבוצה הוא נושא מהותי בחברת, לא רק בקרב חברי קיבוץ, אלא בכל ההתנהלות התרבותית אצלנו – צבא, תנועות נוער וכו'", היא מסבירה, "הנה למשל, נוכחתי כסיפור של יפה ויקוני. הרי לא משנה מה היא בכלל אמרה, אבל מיד היא עוררה את כל הקולקטיבי נגדה, וזה דווקא בת' קופה שבה חושבים שהקולקטיב מתפרק. הקונסטט שניסו לברוק הוא האם יש הבדל בין אמנים שגרלו בתקופה יותר אידיאלוגית, לבין כאלו שגרלו סמוך לשבר של מלחמת יום כיפור".

נתחיל בתיאור התערוכה, וברוח השררה על הכותבת מראשית הרישימה, נפריג כבר מההתחלה. הפואיה, חלל בעייתי מאוד לתצ' נה, מטופל פה בצורה מעוררת התפעלות, בעיקר בזכות המיצב המי רשים של הילה בן ארי, המוצב במרכזו וכיבי העמודים הגרולים. המיצב נקרא "Seakiss", על שם תרגיל אקרוטי שבו הלוליינית נתלית על כבל שיוצא מפייה ומבצעת את התרגיל שלה. המיצב פה מורכב ממאות דמויות קטנות של נשים אקרוטיות בקרקס הווי, שבו הן מתוצרות בקרסולה אנשית סביב העמודים בחלל. הנשים כולן זהות, עשויות מצבע גושי ומבריק, הן אנטימיות ומחברות

האחת לשנייה ולקרסולה הממשית והמטפורית. להיות חלק מקבר צה ולאבר כל משמעות אינדיווידואלית עוברים פה בצורה קיצר נית, יחד (כמובן) עם ריון בנשיות, מקום האשה סביב העמוד הפאלי ועוד. במרכז החלל, ככול גם הוא באותם חוטי צבע, ניצב לו צבי קטן צבוע אדום, סמל הגבריות והשליטה, אך גם קשור כולו להוויה הנ' שית. הרושם של המיצב כביד, והוא משרד הרבה עדינות ושבריריות לצד החורה המייאשת על אותה תנועה עשורת ומאות פעמים, אך בצורה עקרה, בלי יכולת לבצע אותה בפועל (הלולייניות קשורות ללא יכולת תזוזה). בן ארי מוצאת שהיחידים שהיא מציגה הם חלק מקבוצה, אך משוללים תזוזה ומהלך עצמאי. "הלולייניות מסרסות בשל הקשר שלהן למבנה הכולל, אין להן תפקיד כסובייקט", היא אומרת, "הן קיימות גם מול הצבי ומקיימות כך תרבות פאלוצנט' רית, שבה הגבר והיחיד ניצבים במרכז".

את מוצאת שיש קשר לכך שגרלת בקיבוץ, בחברה המקדי שות את הקולקטיבי?

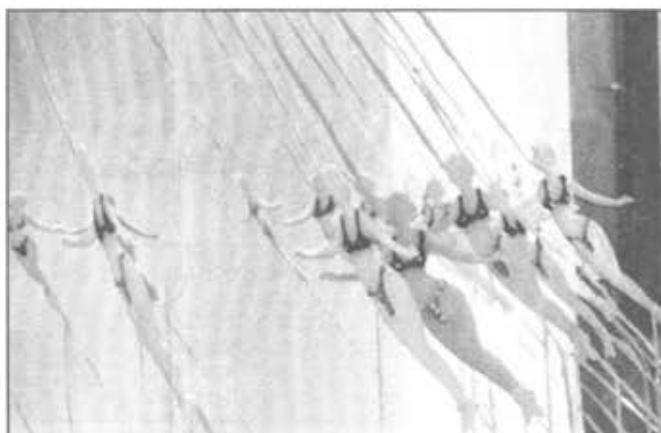
"אני בהחלט מרגישה שזה קשור, אבל לא הייתי קודמת את זה רק דרך הפריזמה הזו. זה בודאי קשור גם למהלכים פנימיים. בכל אופן, מכיוון שאני חיה כבר מספר שנים מחוץ לקיבוץ, אני בהחלט יכולה להי שתכל על המקום הזה ממקום קצת יותר מרוחק. הקיבוץ הוא יחידה המ' בטלת את השיח האישי והכל בו משוערב למערך הכללי. אני אמנם גדלתי בתפרקות של זה, אבל גם אצלנו הכל נבע ממערכת של קודים. זה עולם של חוקים מאוד ברורים. גם עולם הקרקס נכנס לזה, במקום של אילוף, של תנועות ומחזות שצריך לעשות בקודים ברורים. כשהארם נמצא בתפקיד, זהו אינו חופשי ואין לו מרחב של אינדיווידואל".

זקני השבט

אל מול הקבוצה הו ניצבות הקבוצות אותן מציירת מריון פוקס. זהו סדרת עבודות שניתן לכנותה "טיפולוגיה של קבוצה". בכל עבודה ניצבת מול הצופה קבוצה אוהרת פעם חיילים, פעם חברי תנועת נוער, צעירות כבגדי ים בחוף ים אירופי, רפתנים וכו', כולם עומרים כפחה קבוצתית, מישיורים מבט אל המצלמה ולמעשה מש' תפים פעולה עם קרדור מושג הקבוצה. פוקס נוטלת צילומים ומציי

בצעוניות מונוכרומטיות. "ללא כותרת" של מריון פוקס

אקרובטיקה אנונימית. "Starkle" של הילה בן ארי

כדי לתת תחושה של הגנה. קיימת אמביוולנטיות בתחושה של חור
מר, הוא נראה רך ומזמין, אבל הוא דוקר, כמו מתחים שמתאימים
לחברה שלנו.

ואלך: "יובא מדבר על שפינוזה ואני רוצה לרבר על החיים של
הפרט בתוך חברה קולקטיבית כמו קיבוץ. הרי גדלנו בלי שום
דבר פרטי. על הקירות לא היו פוסטרים של זמרים או ספורטאים,
אלא סטאלין. לא היה לנו שום דבר משלנו, אפילו לא חדר או בית
הורים. זה נשמע מצחיק, אבל זה עצוב. אז לא הבנו שזה קשה, זה
משהו שמבינים בדיעבד, ואני יודע שזה היה סיוט. הכל ביחד,
הכל משותף, הפצוץ, פעילויות. כשנכנסנו לתיכון, נתנו לכל
אחד ערכה עם מגבת, סבון ומברשת שיניים, שיהיה לכל אחד
משלו, זו היתה תניגה".

ולכן אתה מתחבר דווקא למחנך הישן, המלא בחפצים שכן זה
שייכים למישהו, כמי שבתור ילד לא היה לו דבר משל עצמו?
"כשאני נכנס למקום הזה יוצא לי עשן מהאזניים, באמת, אני
לא צוחק. שם אני מקבל את הרגשה של מוזה. חדר האוכל למשל,
עושה לי בריוק את הרגשה הרפיונה, שם אני מקבל סחריזרת, במי

איך אתה מתחבר לרעיון של התערובות?
"העבודה קטורה לסוג של הוויה שאנחנו חיים בתוכה, החילוך
ני בתוך החברה האינדיווידואלית, שחי בהוויה צינית. המבנה
המשותף שאני מוצא בין הפרטים הוא ציניות, הומור שחור השר
מר על אדם על סף הייאוש מפני הייאוש המוחלט. המטרה שלי
בתערוכה היתה לעשות משהו שאינו שולל או ביקורתי, אין לי
סבלנות לזה, וכל כך נדיר למצוא דברים שהם בעד. את העבודה
שלי, שנקראת "מונוליש מתכלה", אני רוצה לראות כפרסומת
לשפינוזה, מקרש המאפשר לפנות לאלוהים בנוסף השפינוזי.
הצופה שנכנס לתוך המבנה עובר חוויה של התנתקות מהחברה
וניסיון להגיע לנשימה אחת לבד, מופרד, ואז לצאת החוצה חזרה.
אני לוקח אדם ונותן לו חוויה של פירדה מהכלל ואחר כך הוא
חוזר אליו, זה התמצית".

למה דווקא סירה קצבנית?
"קודם כל אני נשאר נאמן לחומר מקומי. מסירה קצבנית עשו
מעם מוזונים ובטייבה עושים מזה מטאטאים. חוץ מזה, נראה לי
מתאים, בגלל שכמעל אנחנו לא מופרדים וביסוד הדברים אנחנו

זה: אתם בצצעוניות מונוכרומטיות, מקפידה למעשה למחוק סמני
ניס אינדיווידואלים וליצור מאסה אחידה של רמויות, כל אחת פוע'
לת על פי מקומה בקבוצה. פוקס מספרת שכל הצילומים קשורים
לביוגרפיה שלה. "נרעין ההגשמה של השומר הצעיר, העלייה לארץ
וההפיכה לאורח החיים המדינה, כולל ההשתלבות הקשה בקיבוץ, הכל
זה שלי. כל החיים היה לי תסכול על זה שלא גולחתי בארץ ולא היי'
תי שייכת באמת למקום, כי כל הביוגרפיה שלי זה סוג של השתל'
בות קשה, בה הקבוצה הפכה להיות תחליף למשפחה".

את מתארת פה מסלול של מעבר מקבוצה לקבוצה.
"בהחלט כן, אני חושבת שהמטבר שחשתי כיווד בתוך הקבוצה
משתקף היום בצורה הרבה יותר רחבה, כמשבר הכללי של הקיבו'
צים, שהכל כמעט מתפרק".

בתוך כך מפרקת פוקס את כל חברי הקבוצה, היופכים למאסה,
נטולי כל סמנים אישיים. "גם אותי אני מוחקת", היא אומרת, "גם
אני הרי נמצאת בין חברי הקבוצה. שאלו אותי למה כאמנית אני לא
מכליטה את המקום שלי ועניתי שזה בריוק היה העיקרון. אף אחד
לא יכול היה להבליט את עצמו, זו היתה המהות של הקבוצה, כמיו

וכך נראה שמבטו של פוקס על הקולקטיב הוא מרוחק וביקורתי. היא מעדיפה להישאר מעט בצד, להצניע את נוכחותה, אך שהיא קשורה בכל נימתה לביורגריה שלה, ולתגובתו על הרברים במחץ, תוך שהיא מבליטה היבטים מאתרים, אך גם מוחקים ומשטחים.

עמי ואלך, בן קיבוץ אף הוא, יודע בדיוק כמה מדובר. עבודתו הן צילומים מרדפים על בדי של מחסן די שגיה בקיבוץ. המחנאי המרי תולוגי, לילו, אוסף את החפצים הישנים של בני הקיבוץ ויוצר באופן לא מודע מעין אינונטי המסכם שנות חיים. המחסן מלא כולו בחפי צים לא קשורים האחד לשני, כל אחד הוא כמו את או מילה בתנביר של חיים שלמים. האלך נמשך למקום הזה ומצלם בו מינות. אופן זה שנות והתמקדות שלו בפרטים. האלך מתאר סיטואציה קיצונית של פרט שגור על ברכי השיתופיות המחולטת של הקיבוץ, שאינה מר תירה מקום לחפצים אישיים, לאינדיבידואל, לפרטיות. כמי שתפרית העולם הזו מוגדרת לטבע, הקשמים הם עצומים. "אצלי החיים התחילו בגיל 22", הוא אומר, "ביום שבו קיבלתי סוף סוף חדר לבד בקיבוץ. שבוע אחד כך בבאתי אלי בחורה, והתחילו החיים שלי. אני תמיד אומר שגולרתי במקום הלא נכון. אני אודב את הקיבוץ, אני לא מאשים, אבל זו התה שיה שלא תנאימה לכולם. אני אינדיבידואל ליסט, ומאו שאני זוכר את עצמי גדלתי במעגלים, תמיד בשיתוף, תמיד עם סמלים. ברגע שרק יכולתי ודקתי את הסמלים הללו. יחיד בתוך קבוצה זה קשה במיוחד כשאננה קצת שונה".

אבל בשרואים את העבודות שלך, לפחות ביום לעבודות אחדות בתערוכה, נרמז שאננה מצוי עמדה קצת יותר גוסטלי גית. צילום של בן גרויזן, מופי עין, כלים ישנים ותנאי יחידה צורחיים לצד תצלול מודרני.

ואלך: "מישהו אמר עלי שאני לא אהב את העבר שלי, אבל בעצם אני בן מתקופת גוסטליגיה. אבל לא מתוך בעגוע, הם וחלילה, אני ממש לא מתגעגע לעבר".

גמניה: "מבטו ראשון יש פיתוי לחשוב על העבודות שלו כמשהו גוסטליגי, ודי מחסן של חפצים ישנים תמיד לוקח אותך לעבר. אבל עמי מספר סיפור כמול דרך הקרישה שלו, הוא לא מצלם את המחסן כמחסן, אלא משתמש בו כדי להגיד דברים כציניות, סרקזם, דומור, גם הוא עומד מהצד ומתבונן".

סירה קוצנית

ונרמה שכניגוד גמור לחפצים, סמלים וקטעי ויכוחות, מצויה העבודה של יואב שביט - מכנה הרמטי וסגור, עשוי סירה קוצנית שהצופה, לברו, מוחסן לזיכרון ולתוכו, לשהות ולעבר חוויה יחיד גית, אינדיבידואלית - הרחק מכל קולקטיב.

עמי ואלך:

"כשאני נכנס למחסן הישן יוצא לי עשן מהאוזניים. שם אני מקבל הרגשה של מוזה. דרך האוכל למשל, עושה לי את ההרגשה ההפוכה, שם אני מקבל סחרחורת"

צילום: מיכה בריקמן

מרון פוקס: "שאלו אותי למה כאמנית אני לא מבליטה את המקום שלי ועבתי שזה בדיוק העיקרון. אף אחד לא יכול היה להבליט את עצמו, זו היתה המחוח של הקבוצה"

צילום: מיכה בריקמן

יואב שביט: "העבודה קשורה לסוג של הוויה שאנחנו חיים בתוכה, החילוני בתוך החברה האינדיבידואלית שחי בהוויה צינית המכנה המשותף בין הפרטים הוא ציניות"

הילה בן ארי:

"הקיבוץ הוא יחידה המבטלת את השיח האישי והכל בו משועבד למערך הכללי. אני אמנם גדלתי בהתפרקות של זה, אבל גם אצלנו הכל נבע ממערכת של קודים"